

Η λεηλασία της Κύπρου

Μαρία Αναγνωστοπούλου

Γενική Γραμματέας της Επιτροπής
για την Προστασία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της Κύπρου

Χάρτης της Κύπρου. Σημειώνονται οι τόποι, όπου διεπράχθησαν λεηλασίες.

Ο Εσταυρωμένος της εκκλησίας του Αγίου Προκαπίου στο χωριό Σύγκραση.
Φωτογραφία αμέσως μετά την εισβολή του 1974.

Εικοσι τέσσερα χρόνια κλείνουν το 1998 από την τουρκική εισβολή στην Κύπρο. Το 1974 ήταν η αρχή. Το τέλος δεν φαίνεται. Ο Αττίλας δεν τερμάτισε την ωμότητα και τη βία. Συστηματικά προχωρούν οι κατακτητές στην εξάλειψη της πολιτιστικής κληρονομιάς του κυπριακού λαού. Μακρύς είναι ο κατάλογος αρχαιολογικών χώρων, μουσείων, ιδιωτικών συλλογών στα κατεχόμενα που λεηλατήθηκαν. Εξαφανίστηκαν ολόκληρες βιβλιοθήκες, όπως η μεγάλη και μοναδική κυπριολογική βιβλιοθήκη του Μήτσου Μαραγκού στην Αμμόχωστο, καθώς και η βιβλιοθήκη του Χατζηγιάννου. Επίσης, η μοναδική συλλογή αρχαιοτήτων του Χριστάκη Χατζηπροδρόμου στην Αμμόχωστο.

Αμέσως μετά την εισβολή, ρίχτηκαν οι Τούρκοι στις λαθραίες ανασκαφές. Ιδιαίτερα στις περιοχές που δεν είναι προσιτές στους ξένους και που χαρακτηρίζονται περιοχές στρατιωτικής κατοχής. Με πόνο οι Κύπριοι παρακολουθούν τη γη τους να σκάβεται και να μετατρέπονται τα έργα των προγόνων τους σε πηγή πλουτισμού και παράνομης εμπορίας. Η φράση στις τουρκικές εφημερίδες «έφθασε ζεστό εμπόρευμα στην Κωνσταντινούπολη» σημαίνει ότι αρχαία αγγεία, αρχαία ειδώλια, βυζαντινές εικόνες και τοιχογραφίες ήρθαν από την κατεχόμενη Κύπρο.

Από το 1974 κυριολεκτικά κατακλύστηκαν οι ξένες αγορές με κυπριακές κλεμμένες αρχαιότητες. Πλούτισαν τα ξένα μουσεία και οι συλλέκτες. Σελίδες ατελείωτες οι κυπριακές αρχαιότητες στους καταλόγους των γνωστότερων οίκων δημοπρασίας. Όσα αρχαιολογικά αντικείμενα δεν τα οικειοποιήθηκαν οι αρχές, έχουν συληθεί από το στρατό κατοχής, από ιδιώτες και λαθρέμπορους.

Ελάχιστα, χάρη στην Υπηρεσία Αρχαιοτήτων Κύπρου, επαναπατρίστηκαν. Η Κυπριακή Δημοκρατία πληρώνει αδρά για να σωθούν τα αγαθά που της ανήκουν. Στον αγώνα αυτό του επαναπατρισμού σημαντική είναι η συμβολή του Ιδρύματος Λεβέντη. Μεγάλο χτύπημα για την επιστήμη είναι ότι σταμάτησαν οι ανασκαφές που επί δεκαετίες πραγματοποιούσαν στα κατεχόμενα σήμερα εδάφη της Κύπρου οι ξένες Αρχαιολογικές Αποστολές, όπως η ανασκαφή της Γαλλικής Αποστολής στη Σαλαμίνα και της Καναδικής

σους Σόλους. Είναι μεγάλο χτύπημα για την επιστήμη το ότι τα συμπεράσματα από τις τελευταίες αυτές έρευνες οι αρχαιολόγοι δεν πρόφτασαν να τα δημοσιεύσουν. Σήμερα Τούρκοι αρχαιοκάπηλοι σκάβουν και λεηλατούν τους ίδιους αυτούς αρχαιολογικούς χώρους.

Η κυπριακή κυβέρνηση, αμέσως μετά την εισβολή και την κατοχή του 38% του εδάφους της, δεν σταμάτησε τις εκκλήσεις της στις ξένες κυβερνήσεις και στους διεθνείς οργανισμούς, στις διευθύνσεις ξένων μουσείων κτλ., να μη δέχονται τους κλεμμένους θησαυρούς για να σταματήσει η παράνομη εμπορία.

Ελάχιστα είναι τα μουσεία, που όχι μόνο αρνήθηκαν να αγοράσουν τα λεηλατημένα κειμήλια, αλλά συνεργάστηκαν με τους νόμιμους κατόχους, έτσι ώστε ύστερα από σκληρούς αγώνες και παζαρέματα να επιστραφούν στο νόμιμο ιδιοκτήτη τους. Ελάχιστα είναι τα τελωνεία, όπως αυτό του Ντόβερ, που ύστερα από κατάσχεση απέδωσαν εικόνες και αρχαία αγγεία στις κυπριακές αρχές.

Εκεί όπου αλύπητα στράφηκε η μανία του κατακτητή ήταν τα μοναστήρια και οι εκκλησίες. Η καταστροφή ξεκίνησε το 1974 στη διάρκεια της εισβολής και συνεχίστηκε συστηματικά από τα άπληστα χέρια του κατακτητή. Οι εκκλησίες απογυμνώθηκαν από τις βυζαντινές τοιχογραφίες. Ξυλόγλυπτα τέμπλα πουλήθηκαν με το μέτρο στις ξένες αγορές. Απογυμνώθηκαν οι εκκλησίες από τους κινητούς θησαυρούς, τις εικόνες, τα αρχιερατικά άμφια, τα τελετουργικά σκεύη, τα ιερά κειμήλια. Για να πουληθούν πιο εύκολα οι εικόνες κόπηκαν σε δύο και τρία κομμάτια. Μέσα σε τσουβάλια η ιστορία και η τέχνη του πολιτισμού της Κύπρου πήραν το δρόμο από τα Άδανα και την Κωνσταντινούπολη για τις παράνομες αγορές της Ευρώπης και της Αμερικής. Τώρα τελευταία, καθώς εντοπίστηκε στην Οζάκα το βημόθυρο του ναού της Αγίας Αναστασίας στον Περιστέρωνα της Αμμοχώστου, βλέπουμε ότι το εμπόριο προχώρησε και προς την Ιαπωνία.

Από το 1940 η Εκκλησία της Κύπρου αποφάσισε να συγκεντρωθούν φορητές βυζαντινές εικόνες, πολύτιμα χειρόγραφα και ξυλόγλυπτα στη Μητρόπολη της Κερύνειας. Στην εκκλησία του Αγίου Σπυρίδωνα στην Τρεμε-

Η εικόνα της Θεοτόκου (λεπτομέρεια). Την έφεραν από τα κατεχόμενα και βρίσκεται σήμερα στο Βυζαντινό Μουσείο του Ιδρύματος Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Ο Τούρκος στρατιώτης χάραξε επάνω στην εικόνα με τη λόγχη του την ημερομηνία που κατατάχθηκε στο στρατό.

Αποψη τμήματος της Βιβλιοθήκης, του Μήτσου Μαρεγκού με τους 15.000 χιλιάδες τόμους σπάνιων κυπριολογικού ενδιαφέροντος βιβλίων, με θαυμάσια βιβλιοδεσία. Εμπρός δεξιά ο ιδιοκτήτης της βιβλιοθήκης Μ. Μαρεγκός.
Η φωτογραφία ελήφθη πριν από την ολοκληρωτική λεηλασία της Βιβλιοθήκης, τον Αύγουστο του 1974.
Δεν υπάρχει δυστυχώς καμιά πληροφορία για την τύχη των βιβλίων.

Ο ναός της Παναγίας Μελανδρόνας λεηλατήθηκε.
Αφαιρέθηκαν οι εικόνες, τα ιερά σκεύη και καταστράφηκε το εικονοστάσιο.
Φωτογραφία Klaus Gallas 1990.

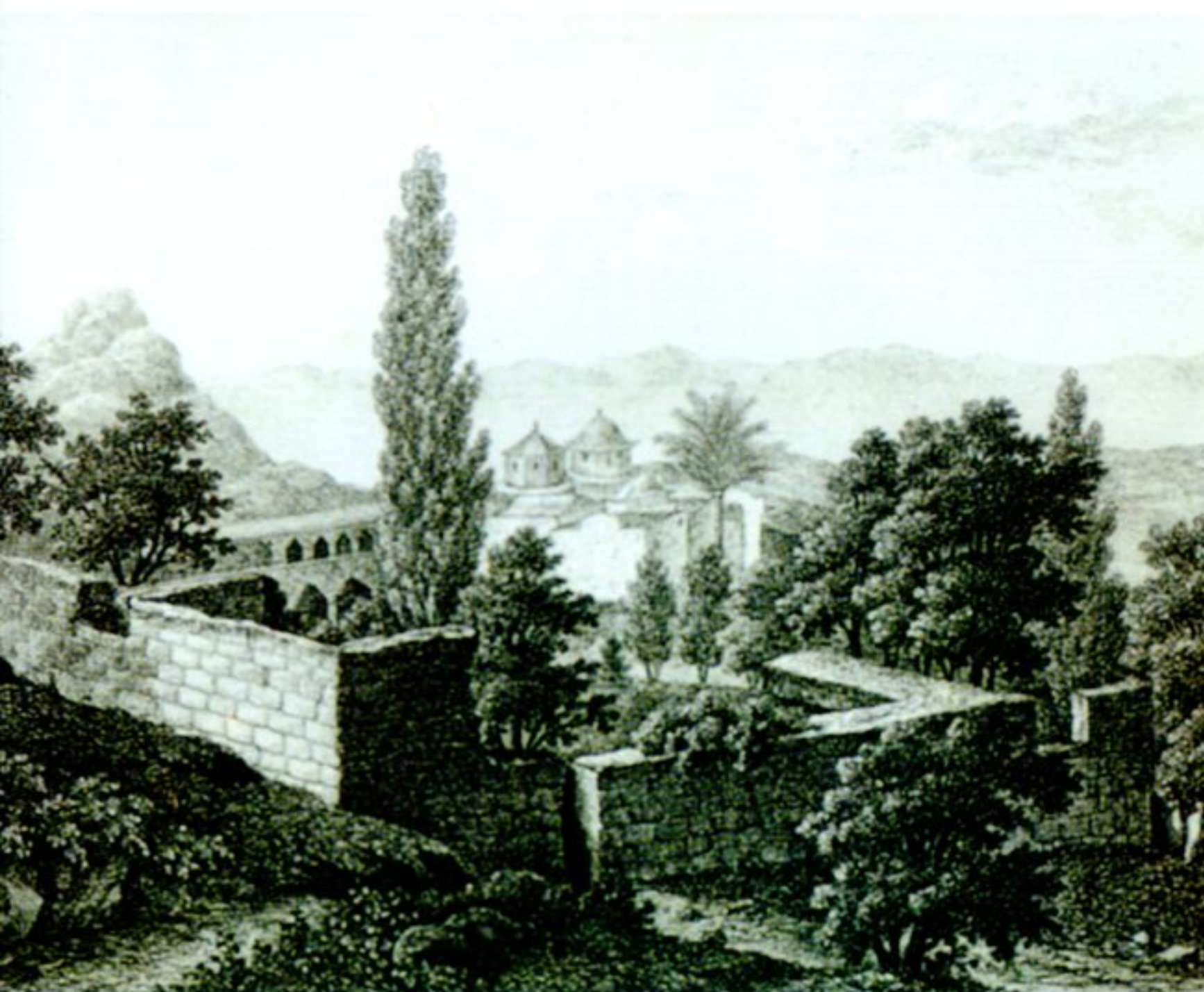
τους 150 εικόνες μεγάλης αξίας είχαν συγκεντρωθεί, πριν από την εισβολή, για συντήρηση. Εκατοντάδες λοιπόν εικόνες από τις συλλογές αυτές εξαφανίστηκαν. Από τη Μητρόπολη της Κερύνειας μόνο ο Αρχάγγελος Μιχαήλ, που είχε πουληθεί στην Ολλανδία, επιστράφηκε το 1985 στην Κύπρο. Ο Κύπριος καθηγητής Β. Καραγιώργης, σε ομιλία του στην Αθήνα, κατά τη διάσκεψη του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) το 1984, ανέφερε τα παρακάτω αποσπάσματα από τις μαρτυρίες του Μεχμέτ Γιασσίν, στο τουρκοκυπριακό περιοδικό *Olay* (26 Απριλίου 1982):

«Από διάφορα τμήματα της Κύπρου συγκεντρώθηκαν εικόνες προερχόμενες από εκκλησίες και μουσεία και τοποθετήθηκαν όλες μαζί σε τέσσερις μεγάλες βαλίτσες. Μερικές κόπηκαν με πριόνι σε δύο και τρία κομμάτια η καθεμία. Ανακαλύφθηκαν ενώ προσπαθούσαν να τις εξαγάγουν λαθραία από το αεροδρόμιο της Άγκυρας. Εκατοντάδες εικόνων αξίας δεκάδων χιλιάδων τουρκικών λιρών έχουν κλαπεί και μεταφερθεί στο εξωτερικό. Μικρό μόνο μέρος τους ξαναβρέθηκε. Στις 16 Μαρτίου 1981 εικόνες, που τοποθετήθηκαν σε τρία κιβώτια με την ένδειξη "Προσωπική περιουσία", φυγαδεύτηκαν λαθραία στη Γερμανία από το αεροδρόμιο της Τύμπου και της Άγκυρας. Όταν ήρθε στο φως αυτό το περιστατικό, αποκαλύφθηκε επίσης ότι και αρχαία αντικείμενα είχαν φυγαδευτεί λαθραία με προορισμό την ίδια

διεύθυνση, επίσης με την ένδειξη "Προσωπική περιουσία"».

Σύμφωνα με περιγραφές ξένων επισκεπτών και μαρτυρίες μελών της Επιτροπής του Συμβουλίου της Ευρώπης, που μετέβησαν στην Κύπρο το 1989 –επικεφαλής της Επιτροπής ήταν ο βυζαντινολόγος καθηγητής Robin Cormack–, δεν υπάρχει καμιά βυζαντινή ή μεταβυζαντινή εικόνα στη Μητρόπολη της κατεχόμενης Κερύνειας, στο μοναστήρι του Αποστόλου Βαρνάβα στην κατεχόμενη Αμμόχωστο –σήμερα έχει μετατραπεί σε γκαλερί–, καθώς και σε μια τρίτη εκκλησία, του Αρχαγγέλου, κοντά στην Κερύνεια: στην εκκλησία αυτή έχουν συγκεντρώσει οι Τουρκοκύπριοι εικόνες μόνο του 19ου και του 20ου αιώνα. Οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές εικόνες έχουν εξαφανιστεί! «Πρέπει να θεωρούμε βέβαιο ότι, όσες δεν ήταν πολύ γνωστές, πουλήθηκαν σε πλειστηριασμούς. Όσες ήταν γνωστές πουλήθηκαν απευθείας σε ιδιώτες», λέει ο κύπριος βυζαντινολόγος Αθ. Παπαγεωργίου, «για να αποφευχθεί η δημοσιοποίηση και η αναγνώρισή τους. Από τα ιερά σκεύη και τα πολύτιμα ασημένια αντικείμενα των ναών, άλλα τα πούλησαν και άλλα φαίνεται ότι τα έλιωσαν. Γενικά δεν έχει μείνει τίποτα. Οι εκκλησίες είναι γυμνές, σύμφωνα με μαρτυρίες ξένων επισκεπτών».

Όταν τα φορητά αντικείμενα, που μπορούσαν να κλαπούν και να φυγαδευτούν, λιγότευαν, άρχισε η αποκόλληση τοιχογρα-

Το μοναστήρι του Αγίου Χρυσοστόμου στον Κουτσοβέντη.
(Από την εικονογράφηση των ημερολογίων του John Ph. Ewers από τον Otto Richter, 1822).

φιών και εντοίχιων ψηφιδωτών, με στόχο όχι μόνο το κέρδος, αλλά και την εξαφάνιση κάθε ίχνους πολιτιστικής κληρονομιάς, που γίνεται μάρτυς της εθνικής ταυτότητας των κατεχόμενων εδαφών. Όσες τοιχογραφίες είχαν συντηρηθεί και καθαριστεί από την Αρχαιολογική Υπηρεσία Κύπρου, πριν από την τουρκική εισβολή του '74, αφαιρέθηκαν. Εκείνες που δεν μπορούσαν να τις αφαιρέσουν, τις κατέστρεψαν.

Η έκταση της καταστροφής είναι πραγματικά ασύλληπτη. Συνεχώς παρουσιάζονται τμήματα τοιχογραφιών σε διάφορες αγορές και παλαιοπωλεία της Ευρώπης. Πώς είναι δυνατόν έργα τέχνης που έχουν αφαιρεθεί από τις κυπριακές εκκλησίες, να πωλούνται ελεύθερα στις συμμαχικές χώρες χωρίς κα-

μιά διαμαρτυρία από τις αδελφές εκκλησίες; Ακόμα και τουρκοκυπριακές εφημερίδες, για το λόγο ότι απογυμνώνονται τα αξιοθέατα του «κράτους» τους, έχουν επισημάνει το γεγονός.

Τουρκικά στρατεύματα το 1989 κατεδάφισαν ολοσχερώς την εκκλησία της μονής της Παναγίας της Αυγασίδας, αφού λεηλάτησαν πρώτα τις τοιχογραφίες της. Είναι γνωστό ότι έχουν αφαιρεθεί τοιχογραφίες από την Παναγία την Αψιθιώτισσα, τον Άγιο Νικόλαο, την Αγία Σολομονή, του 8ου αιώνα, στην Κώμη του Γιαλού, από τον Άγιο Φύωνα των Αγκριδίων, του 12ου αιώνα, και από την Παναγία Αφέντρικα. Επίσης, οι αρχαιοκάπηλοι αφαίρεσαν από την εκκλησία της Παναγίας Περγαμηνιώτισσας την τοιχογραφία της

Εικόνα του αρχαγγέλου Μιχαήλ.
από τη μονή του Αγίου Ιωάννη του Χρυσοστόμου στον Κουτσοβέντη. 12ος αιώνας.
Έχει κλαπεί και αγνοείται.

Η εκκλησία της μονής της Παναγίας της Αυγαΐδας στη Μηλιά Αμμοχώστου, 14ος αιώνας.
Κατεδαφίστηκε ολοσχερώς για τη διάνοξη δρόμου.
Οι τοιχογραφίες αφαιρέθηκαν ή καταστράφηκαν κατά τη διάρκεια της κατεδάφισης.

Ο Παντοκράτορας και άγγελοι στον τρούλο της εκκλησίας της μονής της Παναγίας της Αυγαΐδας.
Η τοιχογραφία όπως ήταν πριν από την τουρκική εισβολή.

Ο άγιος Μάμας.
Τοιχογραφία
στην εκκλησία
του Αγίου
στο χωριό Γαϊδουράς.
Χρησιμοποιήθηκε
μετά την εισβολή
ως μάντρα προβάτων.

Λεπτομέρεια από το ξυλόγλυπτο εικονοστάσιο του καθολικού της μονής Αχειροποιήτου στη Λάμπουσα Καραβά.
Η εκκλησία καθώς και το μοναστήρι χρησιμοποιούνται ως στρατώνας.

Αγίας Άννας, προσευχόμενης, και τοιχογραφίες αγίων που χρονολογούνται στον 11ο ή το 12ο αιώνα. Αγνοείται η τύχη των τοιχογραφιών της Αχειροποιήτου στον Καραβά, που έχει μετατραπεί σε στρατώνα, της λαξευτής εκκλησίας της Παναγίας Γαλακτερούσας, της εκκλησίας της Αγίας Ευδοκίας και του Αγίου Γεωργίου στο Καπούτι. Είναι γνωστό ότι έχουν αφαιρεθεί, αλλά δεν είναι γνωστή η τύχη τους, όπως δεν είναι γνωστή η τύχη των τοιχογραφιών στις διάφορες εκκλησίες της παλιάς Αμμοχώστου, ορθόδοξες και λατινικές.

Υπάρχουν βάσιμες πληροφορίες ότι έχουν καταστραφεί οι σημαντικότερες τοιχογραφίες από το παρεκκλήσι της Αγίας Τριάδας στο μοναστήρι του Χρυσοστόμου στον Κουτσοβέντη. Μεγάλη καταστροφή έχει υποστεί η εκκλησία του Αντιφωνητή, της οποίας οι τοίχοι ήταν καλυμμένοι με περίτεχνες τοιχογραφίες. Από την αψίδα του ιερού βήματος κατέστρεψαν τα πρόσωπα των αρχαγγέλων, του 12ου αιώνα. Το σώμα δεν μπόρεσαν να το αφαιρέσουν μέχρι σήμερα· σύμφωνα με πληροφορίες ξένων επισκεπτών στέκει στη θέση του. Τοιχογραφίες του 15ου αιώνα, όπως Η Ρίζα του Ιεσσαί και η Δευτέρα Παρουσία αποκολλήθηκαν. Έκαψαν ακόμα και το τέμπλο του Αντιφωνητή και πούλησαν τις εικόνες που το κοσμούσαν. Τέσσερις εικόνες από τη Δέηση με παραστάσεις αποστόλων από το τέμπλο του ναού πουλήθηκαν στην Ολλανδία. Η Εκκλησία της Κύπρου προσπαθεί με ένδικα μέσα για την επιστροφή τους. Μια εικόνα της Παναγίας Βρεφοκρατούσας πουλήθηκε στο Λονδίνο σε Έλληνα συλλέκτη. Κατασχέθηκε, όταν την έφερε στο Βυζαντινό Μουσείο της Αθήνας για συντήρηση. Η εικόνα, η οποία είχε δημοσιευθεί στην έκδοση *Κύπρος. 9.000 χρόνων έργα πολιτισμού λεηλατούνται*, αναγνωρίστηκε από τη Μ. Αχειμάστου-Ποταμιάνου, Διευθύντρια του Βυζαντινού Μουσείου και μέλος της Επιτροπής. Η εικόνα επαναπατρίστηκε το Σεπτέμβριο του 1998.

Το 1979 βέβηλα χέρια αποκόλλησαν τα μοναδικής τέχνης και εικονογραφικής σπουδαιότητας εντοίχια ψηφιδωτά από την εκκλησία της Παναγίας της Κανακαριάς στη Λυθράγκωμη, σπάνιο δείγμα της τέχνης του 6ου αιώνα. Ο ρώσος βυζαντινολόγος Ν. Kondakov ονόμασε τον ιδιαίτερο τύπο της Παναγίας στα ψηφιδωτά της Κανακαριάς «κυπριακό τύπο» και την Παναγία «Παναγία Κυπρία». Όταν το 1979 έφτασε στη Λευκωσία η είδηση της καταστροφής, το

Μέσα στην τουρκοκρατούμενη περιοχή, στην Τρεμετουσιά, πατρίδα του αγίου Σπυρίδωνος, βρίσκεται το ομώνυμο μοναστήρι. Η μονή και ο ναός είναι του 18ου αιώνα. Ο ναός είναι κτισμένος στα ερείπια παλαιοχριστιανικής βασιλικής, του τέλους του 4ου αι. μ.Χ. Εδώ είχαν συγκεντρωθεί για συντήρηση από την Αρχιεπισκοπή της Κύπρου περισσότερες από 150 εικόνες και ανεκτίμητης αξίας χειρόγραφα. Το εργαστήριο συντήρησης λεηλατήθηκε. Λεηλατήθηκαν όλες οι βυζαντινές εικόνες και τα χειρόγραφα. Αγνώστη είναι η τύχη της λάρνειας του αγίου (το λείψάνο του βρίσκεται στην Κέρκυρα). Το μοναστήρι έγινε στρατώνας.

Τοιχογραφία στη λαξευτή εκκλησία της Παναγίας Γαλακτερούσας στον Καραβά. Εικονίζονται ο Χριστός και η Παναγία Στάζουσα.

Η εκκλησία της Παναγίας Υπάτης, κοντά στο χωριό Άγιος Αμβρόσιος.
Στη φωτογραφία ό,τι απέμεινε από το εσωτερικό της εκκλησίας
ύστερα από τους βανδαλισμούς των κατοχικών στρατευμάτων.

Τμήμα Αρχαιοτήτων έστειλε έναν ξένο στην εκκλησία, για να διαπιστώσει εάν αληθεύει η πληροφορία. Η εκκλησία είχε ολοσχερώς απογυμνωθεί από τη θαυμαστή διακόσμηση. Μάζεψε από το έδαφος ελάχιστες ψηφίδες και τις έφερε στο Αρχαιολογικό Μουσείο της Λευκωσίας. Μια χούφτα ψηφίδες, ό,τι απέμεινε από την τέχνη και την ιστορία!

Το τμήμα του ψηφιδωτού με την ένθρονη Παναγία και το Χριστό, τον αρχάγγελο Μιχαήλ και τα μετάλλια με τις μορφές των αποστόλων σπορπίστηκαν στις παράνομες αγορές της Αμερικής και της Ευρώπης. Ανάμεσα από Τούρκους και Ολλανδούς αρχαιοκαπήλους τέσσερα τμήματα από τα ψηφιδωτά της Κανακαριάς εντοπίστηκαν στην Ινδιανάπολη το 1988. Ύστερα από δίκη με παγκόσμια απήχηση, το 1991 τοποθετήθηκαν ευλαβικά στο Μουσείο του Ιδρύματος Μακαρίου Γ'. Μαζί με τον Αρχιεπίσκοπο Χρυσόστομο οι Κύπριοι έψαλαν το «Τη Υπερμάχω» και έκλαιγαν από πόνο, χαρά και ελπίδα. Προηγουμένως, το 1983, μέσω Γερμανίας είχαν επιστραφεί δύο ακόμη μετάλλια. Το Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο του 1997 η γερμανική Αστυνομία βρήκε στο Μόναχο, στο σπίτι του Τούρκου αρχαιοκαπήλου Aydin Dikmen άλλα δύο. Δυστυχώς δεν έχουν ακόμα εντοπιστεί τέσσερα μετάλλια με μορφές αποστόλων.

Οι τοιχογραφίες από την αψίδα και το θόλο του παρεκκλησίου του Αγίου Θεωφανίου στη Λύση αποκολλήθηκαν και πουλήθηκαν σε 38 τεμάχια επίσης από τον Τούρκο λαθρέμπορο έργων τέχνης Aydin Dikmen στο Ίδρυμα Menil στο Χιούστον του Τέξας. Με τη συγκατάθεση του Μακαριωτάτου Αρχιεπισκόπου Κύπρου Χρυσόστομου, το Ίδρυμα έκτισε εκεί μικρό ναό-μουσείο, στο οποίο τοποθετήθηκαν οι τοιχογραφίες αποκατεστημένες. Το Ίδρυμα Menil ανέλαβε την υποχρέωση σε δεκαπέντε χρόνια να τις επιστρέψει στην Κύπρο.

Σύμφωνα με τις υπάρχουσες πληροφορίες από την τουρκική εισβολή μέχρι σήμερα τουλάχιστον 41 εκκλησίες που βρίσκονται στο κατεχόμενο τμήμα της Κύπρου έχουν μετατραπεί σε μουσουλμανικά τεμένη. Τουλάχιστον 38 εκκλησίες και άλλοι ιεροί χώροι έχουν μετατραπεί σε ξενώνες, μουσεία, στάβλους. Σε κέντρα διασκέδασης, σε κινηματοθέατρα. Σε στρατόπεδα ή αποθήκες πυρομαχικών και άλλου εξοπλισμού από τον τουρκικό στρατό κατοχής. Στην Κώμη Κεπήρ της Καρπασίας η

Εκκλησία Αγίου Ανδρονίκου Κυθρέας. Ό,τι απέμεινε από το εικονοστάσιο ύστερα από τη λεηλασία.

εκκλησία του Αγίου Αυξεντίου έχει μετατραπεί από τους Τούρκους σε δημόσιο αποχωρητήριο. Μεγάλος είναι και ο αριθμός των εκκλησιών που έχουν υποστεί διαρρήξεις και κλοπές εικόνων. Ορισμένες έχουν καταφιστεί με σκοπό τη διαπλάτυνση δρόμων. Πολλές έχουν χρησιμοποιηθεί ως οικοδομικό υλικό των κατοίκων της περιοχής. Έχουν βεβηλωθεί κοιμητήρια, που και αυτά χρησιμοποιούνται για μάντρες και για οικοδομικό υλικό.

Δεκάδες είναι οι βυζαντινές και μεταβυζαντινές εκκλησίες ανεκτίμητης αξίας, αλλά και εκκλησίες των νεότερων χρόνων, που έχουν καταστραφεί, έχουν λεηλατηθεί οι αρχαιολογικοί θησαυροί που περιείχαν και έχουν εξαχθεί από την Κύπρο.

Η προκλητική συμπεριφορά των κατοχι-

κών αρχών, που δεν επιδεικνύουν ίχνος σεβασμού απέναντι στη θρησκευτική πολιτιστική κληρονομιά της Κύπρου, συνεχίζεται.

Είκοσι τέσσερα χρόνια ύστερα από την τουρκική εισβολή, η κυπριακή κυβέρνηση και η Εκκλησία της Κύπρου αγωνίζονται να εντοπίσουν και να επαναπατρίσουν τα πολιτιστικά αγαθά του κυπριακού λαού. Σε όλα τα σημεία της γης όπου υπάρχουν υποψίες ή ενδείξεις ότι βρίσκονται κλεμμένες κυπριακές αρχαιότητες, δίνεται μάχη να επιστραφούν στο πατρίο έδαφος. Αντιμετωπίζοντας τεράστιες δυσκολίες με κυκλώματα λαθρεμπόρων και αρχαιοκαπήλων που τις διακινούν, με αρχαιοπώλες που ζητούν αστρονομικά ποσά για να τις παραδώσουν, έχουν οδηγή την πίστη ότι ο αγώνας για τη σωτηρία της μακραίωνης πολιτιστικής κληρονομιάς είναι

αγώνας για την εθνική ταυτότητα των Κυπρίων και την επιβίωσή του ως ιστορικού λαού.

Όμως είναι γνωστό ότι στο ίδιο το έδαφος της κατεχόμενης Κύπρου οι αρχαιοκάπηλοι, οι λαθρέμποροι, οι αρχαιοπώλες δρουν με την ανοχή της Τουρκίας και του ψευδοκράτους του Ντενκτάς. Στην περίπτωση της Κύπρου δεν έχουμε τη γνωστή αρχαιοκαπηλεία που ασκείται από διάφορες σπείρες στα κράτη που διαθέτουν πολιτιστική κληρονομιά. Έχουμε ένα επίσημο κράτος, την Τουρκία, που λεηλατεί και κατακρατεί τους πολιτισμικούς θησαυρούς ενός άλλου κράτους, της Κύπρου, που με τη βία και παράνομα κατέχει.

Στο βόρειο τμήμα της Κυπριακής Δημοκρατίας, που έχει καταληφθεί ύστερα από την εισβολή του στρατού του τουρκικού κράτους, έχει εγκαθιδρυθεί καθεστώς στρατιωτικής κατάληψης «αιτία πολέμου». Ουδέποτε, όμως, έπαυσε να υπάρχει η ελληνική Κύπρος και να είναι κυρίαρχο κράτος. Για το λόγο αυτό το τμήμα που σήμερα βρίσκεται στην κατοχή των Τούρκων, οι οποίοι είναι προσωρινά κατέχοντες, ανήκει στην Κυπριακή Δημοκρατία. Στη Σύμβαση της Χάγης γράφονται καθαρά οι υποχρεώσεις που έχει ένα κράτος προς ένα άλλο κατεχόμενο, το οποίο υπέγραψε τη Σύμβαση για την πολιτιστική κληρονομιά και τους θησαυρούς του κατεχόμενου κράτους.

Στην περίπτωση αυτή και η Ελλάδα και η Τουρκία είναι ανάμεσα στα συμβαλλόμενα κράτη που υπέγραψαν τη Σύμβαση της Χάγης του 1954 και τα οποία, σύμφωνα με τους όρους της Σύμβασης, έπρεπε πιστά να τους ακολουθούν. Επομένως, η μη εφαρμογή της Σύμβασης θεωρείται καταστροφή του Διεθνούς Δικαίου. Η πίεση των υπόλοιπων συμβαλλόμενων κρατών προς την Τουρκία είναι μηδαμινή μπροστά στη συστηματική καταστροφή της πολιτιστικής παράδοσης της ελληνικής Κύπρου.

Κάνουμε έκκληση προς κάθε Έλληνα, προς κάθε πολιτισμένο άνθρωπο «όπου γης», να υψώσει τη φωνή του, ώστε να ξεσηκωθεί παγκόσμια διαμαρτυρία και καταδίκη. Ο πολιτισμός ανήκει σε όλους μας. Ότι λεηλατείται τώρα στην Κύπρο, δεν ανήκει μόνο στους Κυπρίους, ανήκει στον καθένα από εμάς. Ας αναλάβουμε τις ευθύνες μας.

Το Αρμενομονάστηρο αποτελεί έναν από τους σημαντικότερους χώρους προσκυνημάτων των Αρμενίων της Κύπρου. Χρονολογείται στον 11ο αιώνα. Το σημερινό συγκρότημα αποτελεί κτίσμα του 1811.

Η σημερινή κατάσταση του Αρμενομονάστηρου είναι άθλια. Οφείλεται στην εγκατάλειψή του από το 1974 και στους βανδαλισμούς που έχει υποστεί.

Η μονή της Παναγίας του Τορνίου. Χρονολογείται στα τέλη του 12ου αιώνα. Καταστράφηκαν και λεηλατήθηκαν οι τοιχογραφίες. Έχει καταστραφεί και το εικονοστάσιο και εκλάπησαν οι εικόνες. Η εκκλησία, άδεια και εγκαταλελειμμένη, καθώς και το μοναστήρι, χρησιμοποιούνται ως μάντρα ζώων.

Η εκκλησία της Παναγίας Χρυσελεούσας στο χωριό Συσκήλιος.
Το εσωτερικό της χρησιμοποιείται ως αποθήκη ζωοτροφών.

Το νεκροταφείο στο χωριό Θέρμια, μετά τους βανδαλισμούς των Τούρκων.
Όλα σχεδόν τα χριστιανικά νεκροταφεία στα χωριά της κατεχόμενης Κύπρου βρίσκονται σε αυτή την κατάσταση.

Η εκκλησία του Αγίου Νικολάου στο χωριό Ελιά. Το εσωτερικό της μετά τη λεηλασία.

Άσια. Το νεκροταφείο του χωριού. Ανοιγμένοι οι τάφοι, σπασμένοι οι σταυροί και οι ταφόπλακες.